

Föranmäld Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Väst, arresten Varberg, den 25 och 26 februari 2020

Inspektionen i korthet: Enligt JO är den sammantagna bilden efter inspektionen att arresten Varberg fungerar väl. Vid de samtal som JO:s medarbetare hade med arrestpersonalen kom det fram att de har en nära kontakt med stationsbefälen. Stationsbefälens rutin att gå ut och informera sig om läget i arresten såväl när de går på som av sina pass, ger enligt JO goda förutsättningar att skapa en trygg och säker miljö för de intagna. Vidare visar handlingsgranskningen att blanketterna för säkerhetsbedömningarna är korrekt ifyllda, och att även förändringar av tillsynsfrekvenserna har dokumenterats. Utförd tillsyn har dokumenterats på ett utförligt sätt.

I sina uttalanden påminner JO om att intagna ska ges möjlighet att bl.a. sköta sin personliga hygien. Även om de intagna informeras om sina rättigheter när de tas in i arresten, kan situationen var så pass omtumlande att de har svårt att ta till sig informationen. Av detta skäl kan det enligt JO finnas anledning att personalen vid behov påminner de intagna om vilka rättigheter de har.

Vid inspektionen granskades ett antal ärenden som rör omhändertaganden av berusade personer. Som regel är beskrivningarna i ärendena utförliga, och därmed är det möjligt att förstå varför ingripandet har skett.

Slutligen uttalar sig JO om utformningen av Polismyndighetens digitala arrestförteckning (DAF).

Inspektionens genomförande

På uppdrag av justitieombudsmannen Per Lennerbrant genomförde biträdande enhetschefen Karl Lorentzon den 25 och 26 februari 2020 en föranmäld och generell inspektion av arresten Varberg. Vid inspektionen deltog även föredraganden Lars Olsson (protokollförare).

Inspektionen inleddes med att chefen för stöd/service och ställföreträdande lokalpolisområdeschefen, kommissarien AA, gruppchefen för stationsbefälen, inspektören BB och stationsbefälet, inspektören CC kortfattat presenterade verksamheten. Vid den inledande genomgången närvarade även verksamhetsutvecklaren vid Polismyndighetens Utvecklingscentrum Öst, kommissarien DD. Därefter förevisades arrestens lokaler, och delar av lokalerna fotograferades. JO:s medarbetare gjorde en översiktlig granskning av protokoll

över beslut/ingripande, arrestantblad, tillsynsblad, säkerhetsbedömningar och utdrag ur Polismyndighetens digitala arrestförteckning, DAF. Vidare samtalade JO:s medarbetare med två intagna och tre personer i personalen. Inspektionen avslutades med en genomgång där företrädare för arresten Varberg gavs möjlighet att kommentera de iakttagelser som JO:s medarbetare gjorde vid inspektionen. Vid den avslutande genomgången närvarade samtliga som deltagit vid den inledande genomgången, förutom DD.

Inspektionens syfte

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Arresten Varberg inspekterades av JO:s Opcat-enhet den 22 maj 2012, dnr 2735-2012.

Uttalanden av JO Per Lennerbrant med anledning av inspektionen

I anslutning till protokollet finns uttalanden av JO Per Lennerbrant.

Iakttagelser vid inspektionen

Vid inspektionen gjorde JO:s medarbetare i huvudsak följande iakttagelser.

Organisation och uppdrag

Lokalpolisområdet Varberg tillhör polisregion Väst och polisområde Halland. Lokalpolisområdet omfattar Varbergs kommun.

Arresten ligger i polishuset i Varberg och den har sex anhållnings- och fyra tillnyktringsceller. Sedan 2017 är Varberg en av två orter i polisområde Halland som har en arrest som är öppen dygnet runt. Den andra orten är Halmstad. Under vardagar är Varberg arrestort för Falkenbergs, Kungsbacka och Varbergs kommuner. Arresterna i Falkenberg och Kungsbacka är öppna kvällar och nätter fredagar och lördagar och tar emot personer omhändertagna för berusning eller av ordningsskäl. Förmansprövningen i arresterna sker på distans från polishuset i Varberg. Enligt planeringen ska förmansprövning kunna ske med bild- och ljudöverföring inom några veckor efter det att JO:s inspektion ägde rum.

För närvarande saknar Varbergs sjukhus en tillnyktringsenhet. Enheten stängdes tillfälligt sommaren 2019.

Företrädarna för Polismyndigheten uppskattade att ungefär 800 personer togs in i arresten per år under 2018 och 2019. Vid inledningen av JO:s inspektion fanns det två intagna i arresten. Ytterligare en frihetsberövad togs in i arresten under inspektionens andra dag.

Bemanning och personalens kompetens

Stationsbefälen är ansvariga befäl i arresten. Arresten bemannas i huvudsak av väktare från bevakningsföretaget Avarn enligt ett avtal med Polismyndigheten, polisregion Väst. Väktarna som tjänstgör som arrestvakter har genomgått en tre dagar lång utbildning. Enligt företrädare för arresten har väktarna Varberg som sin fasta bas och de har därmed en god kännedom om vilka rutiner som gäller. Det kan dock inträffa att väktare som kallas in som förstärkning saknar tidigare kännedom om arresten.

Polismyndigheten har nyligen anställt en stationsadministratör som tjänstgör tillsammans med en väktare i arresten under vardagar mellan kl. 7.00 och 15.00. När stationsadministratören inte är upptagen med arbetsuppgifter i arrestverksamheten, utför han andra administrativa uppgifter från en arbetsplats i arrestlokalen. När stationsadministratören inte är tjänst – exempelvis nattetid – assisterar stationsbefälet en ensam arrestvakt när exempelvis dörren till en cell ska öppnas.

I samtal med JO:s medarbetare uppgav företrädare för arresten att stationsbefälen har möjlighet att vid behov kalla in extra väktare för tjänstgöring i arresten. Det finns inte något krav på att det måste vara ett visst antal intagna i arresten för att få kalla in ytterligare en väktare. I de samtal som JO:s medarbetare hade med personal, kom det fram uppgifter om att det finns en ”tumregel” om att det ska vara minst fyra intagna i arresten för att det ska vara möjligt att kalla in extrapersonal.

I samtal med JO:s medarbetare uppgav arrestpersonalen att de har en god kontakt med stationsbefälen. Ett stationsbefäl uppgav att han alltid går ut i arresten när han påbörjar sitt pass och hälsar på den eller de som tjänstgör och kontrollerar läget i arresten. Vidare går han ut i arresten och säger hej då innan han avslutar sitt pass.

Den fysiska miljön

Arrestlokalen uppfördes runt 1960. JO:s medarbetare noterade att arresten gav ett välhållt intryck med rena och välvårdade ytskikt.

Arresten har en öppen inskrivningsdel och i anslutning till den finns en mindre, fönsterlös väntarrest. Golvytan i väntarresten uppmättes till 4,6 m² (2,3x2 m). Den är försedd med en glasörr som saknar handtag på insidan. Väntarresten saknar signalanordning med vilken intagna kan påkalla uppmärksamhet. Mitt emot väntarresten ligger arrestvakternas kontor, och enligt företrädare för arresten har arrestvakterna ständig tillsyn över de intagna. Väntarresten används, enligt företrädare för arresten, för placering av intagna om det är kö till inskriv-

ningen. Vid de samtal som JO:s medarbetare hade med personal kom det fram uppgifter om att personer som är hämtade till förhör, och som inte är frihetsberövade, kan placeras i väntarresten.

I inskrivningsdelen finns även bl.a. en s.k. visitationsbänk. Bänken består av en vadderad del som skjuter ut från väggen. Vidare finns det ytterligare en vadderad del som är monterad ovanför den utskjutande delen. Avsikten är att våldsamma frihetsberövade ska kunna hållas mot visitationsbänken när de avvisiteras. Enligt företrädare för arresten har bänken medfört att polismännen i färre fall än tidigare behöver lägga ned våldsamma personer på golvet.

Samtliga arrestceller ligger i en korridor. På korridorens ena sida ligger fyra tillnyktringsceller och en anhållningscell. Anhållningscellen var ursprungligen en tillnyktringscell. Cellerna har två dörrar; en inre gallerdörr utrustad med en plexiglasskiva och en yttre dörr med en tillsynslucka. En av tillnyktringscellerna är utrustad med en brits, medan övriga tre celler bara har en madrass på golvet. Samtliga tillnyktringsceller är utrustade med en vattenautomat.

Anhållningscellen är utrustad med väggfast brits, sittplats och bord. Samtliga fem celler har ett mindre fönster med frostat glas. Enligt företrädare för arresten behövs det frostade glaset för att hindra utomstående att se in i cellerna. I en av cellerna finns det en smal glipa mellan britsen och väggen.

På korridorens andra sida ligger ytterligare fem anhållningsceller. Samtliga celler vetter mot en innergård och fönstren är försedda med klarglas. Fyra av cellerna är utrustade med väggfasta möbler i form av en brits, ett mindre bord och en bänk. Golvytan i en av anhållningscellerna uppmättes till 7,4 m² (3,7x2m). Kubikinnehållet uppmättes till knappt 19 m³. I en av cellerna (nummer 10) är britsen placerad mitt i rummet. Under britsen finns ett öppet utrymme. I cellen finns ett toalettutrymme som enbart är utrustat med en toalettstol. Enligt företrädare för arresten placeras kvinnor företrädesvis i denna cell. Även våldsamma intagna placeras där eftersom tillgången till toalett gör att personalen inte behöver ta ut den intagne i korridoren för toalettbesök. Samtliga celler är utrustade med signalanordningar, och samtliga cellfönster saknar anordningar med vilka de intagna kan reglera inflödet av dagsljus. I en av cellerna finns det även en smal glipa mellan den fasta inredningen och väggen.

Enligt företrädare för arresten kommer det att under hösten 2020 ske en omfattande renovering av arresten. Samtliga celler kommer då att renoveras.

Arresten har en rastgård som uppmättes till knappt 35 m² (7,7x4,5 m). Rastgården inramas av fyra tegelväggar och den är täckt med galler som gör det möjligt att se himlen. JO:s medarbetare uppmärksammade att det är möjligt att se in på rastgården från andra våningen i polishuset. På rastgården finns ett antal utstickande lamparmaturer. En av dessa är placerad ovanför en bänk och därmed möjlig att nå för den intagne.

Vid samtal som JO:s medarbetare hade med intagna framförde de klagomål över att det är kallt i arresten.

Inskrivning och intagning i arresten

Polispatrullen avvisiterar de frihetsberövade i inskrivningsdelen. Kvinnor avvisiteras i en cell. Vid inskrivningen kommer stationsbefälet ut i arrestlokalen och genomför förmansprövningen och fastställer säkerhetsbedömningen. Som regel är arrestvakten närvarande och kan själv höra vilka bedömningar stationsbefälet gör, t.ex. vad gäller tillsynsfrekvens. I arresten finns en whiteboardtavla där arrestvakterna noterar tillsynsfrekvenser som avviker från det normala.

Polispatrullen dokumenterar säkerhetsbedömningen, som sedan fastställs av stationsbefälet. Blanketten för säkerhetsbedömning förvaras på stationsbefälets kontor. Arrestvakterna har därmed inte tillgång till blanketten, utan de förmedlar muntligen relevant information i samband med skiftbyten.

Vid granskningen av blanketter med säkerhetsbedömningar kunde JO:s medarbetare konstatera att de som regel var väl ifyllda. Regelmässigt hade den inledande säkerhetsbedömningen omprövats och tillsynsfrekvens ändrats. I blanketterna hade det även som regel angetts varför ansvarigt befäl beslutat att ändra tillsynsfrekvensen. I samtal med JO:s medarbetare uppgav personalen att stationsbefälet kommer ut i arresten i samband med omprövningen.

JO:s medarbetare närvarade vid inskrivningen av en frihetsberövad i arresten. Inskrivningen gick lugnt till och den frihetsberövade bemöttes på ett respektfullt sätt. Vid inskrivningen fick den frihetsberövade lämna ifrån sig sina glasögon trots att han enligt egen uppgift var i behov av dessa. En polisman uppgav att den frihetsberövade inte fick behålla glasögonen eftersom de är ett värdeföremål.

Information om rättigheter

Skriftlig information, dvs. Polismyndighetens informationsblad till misstänkta och frihetsberövade eller Polismyndighetens informationsblad till personer som är omhändertagna för berusning, är uppsatta i samtliga celler. Stationsbefälen lämnar muntlig information om rutinerna i samband med insättningen i cellen. Om en intagen inte talar svenska skriver arrestpersonalen ut en pappersversion på ett språk som den intagne förstår.

I arbetsinstruktionen för arresten anges att: ”Utomhusvistelse i rastgård i en timma ska erbjudas anhållna. Antas inte detta noteras det på tillsynsbladet och signeras av SB [stationsbefälet; JO:s anm.]”

JO:s medarbetare granskade ett antal blanketter för dokumentation av informationsgivning och kunde konstatera att de som regel var väl ifyllda.

I samtal som JO:s medarbetare hade med en anhållen uppgav han att han inte hade fått information om möjligheten att borsta tänderna och raka sig. Han kände till att arresten har en rastgård, men han hade inte fått något erbjudande

om utomhusvistelse. Han utgick från att han skulle bli tillfrågad av personalen om han ville komma ut.

Tillsyn av de intagna

Tillsynsbladen är uppsatta bredvid celldörrarna. I samtal som JO:s medarbetare hade med personal kom det fram att förändringar i tillsynsfrekvensen ska dokumenteras på tillsynsbladet. I den lokala arbetsinstruktionen för arresten anges vidare att: ”Avböjer den intagne maten skall det noteras på tillsynsbladet och signeras av SB.”

Vid granskningen av tillsynsbladen noterade JO:s medarbetare att tillsynen var utförd i enlighet med beslutad tillsynsfrekvens. Som regel var tillsynen dokumenterad på ett bra sätt. I ett antal fall hade dock inte förändringar i tillsynsfrekvens dokumenterats.

I samtal med personal kom det fram att det förekommer att en arrestvakt är ensam i arrestlokalen och därför utför tillsynen på egen hand. Tillsynen sker vanligen genom en lucka i dörren. En arrestvakt uppgav att han aldrig går in i cellen och kontrollerar den intagnes status.

Personalens bemötande av de intagna

I samtal med de intagna kom det inte fram några uppgifter om att personalen skulle ha bemött dem på ett inkorrekt sätt. JO:s medarbetare uppmärksammade att de intagna gick utan skor i arrestkorridoren och vid toalettbesök. En intagen gick i strumplästen, en annan intagen var barfota.

Arresten har nyligen införskaffat en s.k. säkerhetsdräkt som kan användas av intagna när de av säkerhetsskäl inte får ha kläder på sig. Dräkten är tillverkad i ett tyngre och slitstarkt material. Dräkten sveps runt kroppen och hålls ihop med ett antal kardborrband. Den är utformad för att det inte ska vara möjligt för den intagne att skada sig själv med den. Enligt företrädare för arresten får den intagne välja själv om han eller hon vill ta på sig dräkten eller skylla sig med hjälp av den som en slags filt. Säkerhetsdräkten gör – enligt företrädarna för att arresten – att de intagna blir mindre utsatta i de situationer där personalen gjort bedömningen att de inte får behålla sina kläder. Den har kommit till användning i arresten Varberg, och det ska dokumenteras på tillsynsbladet när det sker.

Själv mord och andra självskadande handlingar

Från och med den 18 oktober 2019 till och med den 20 februari 2020 har det upprättats fyra incidentrapporter angående självmordsförsök eller andra självskadande handlingar som inträffat i arresten. Samtliga incidentrapporter var utförliga. De innehöll redogörelser för vad som inträffat och vilka åtgärder som Polismyndigheten vidtagit för att förhindra att den intagne skulle kunna skada sig själv eller att liknande händelser skulle kunna inträffa.

I en rapport beskrivs att en arrestvakt uppmärksammade att en intagen rispat sig med en träflisa över handleden så att den såg lätt blodig ut. Den intagne sattes

under konstant tillsyn och läkare kallades till arresten. Läkaren undersökte den intagne en och en halv timme efter händelsen, och gjorde bedömningen att den intagne kunde vara fortsatt placerad i arresten. Träflisan kom från cellinredningen och det fattades ett beslut om att omedelbart sluta använda cellen i avvaktan på att arrestföreståndaren skulle bedöma situationen.

I ett annat fall hörde en arrestvakt konstiga ljud från en cell och upptäckte att den intagne försökte strypa sig med sin t-shirt. Arrestvakten tog omedelbart ifrån den intagne t-shirten och kallade på stationsbefälet. Läkare kontaktades och genomförde en undersökning drygt två timmar efter händelsen. Ett vårdintyg utfärdades och den intagne fördes av en polispatrull till psykakuten.

I ett tredje fall bankade en intagen huvudet i celldörren och försökte strypa sig med sin t-shirt. Den intagne fördes omedelbart av en polispatrull till psykakuten med stöd av 47 § lagen om psykiatrisk tvångsvård.

I det sista fallet försökte den intagne strypa sig själv med ett engångslakan. Samtliga sängkläder och filt togs omedelbart ut ur cellen och stationsbefälet kontaktade läkare. Den intagne undersöktes i arresten en dryg timme efter händelsen. Efter läkarundersökningen transporterade en polispatrull den intagne till psykakuten.

De intagnas tillgång till hälso- och sjukvård

I samtal med personal i arresten kom det fram att Polismyndigheten har bra kontakter med sjukvården. Under kontorstid kontaktar stationsbefälet vid behov en vårdcentral som kan skicka en läkare till arresten. Polismyndigheten har ett jourläkaravtal som gäller utanför kontorstid, och det brukar inte vara några problem att kalla en läkare till arresten. Vid behov kan läkaren ordinera medicin. Det är bara i undantagsfall som de intagna måste föras till sjukhus av en polispatrull.

Omhändertagande av personer för berusning

JO:s medarbetare granskade ett antal ärenden i DAF angående omhändertagande för berusning. I majoriteten av de granskade ärendena fanns det en utförlig beskrivning av den händelse som föregått omhändertagandet. I några ärenden var det dock inte möjligt att av händelsetexten utläsa vad som lett fram till bedömningen att en eller flera av de angivna ingripandegrunderna var uppfyllda.

I ett fall finns följande händelsetext:

Patrull [...] blev beordrade till tågstationen i [ort] med anledning av två personer som sades sova på stationen. När patrullen kommer till platsen så ligger [den omhändertagne] och sover på golvet tillsammans med en annan. Runt omkring är det fullt med skräp samt en halvfull flaska whiskey ståendes på marken intill [den omhändertagne]. [Den omhändertagne] pratar väldigt sluddrigt och kan inte resa sig själv, än mindre gå själv. [Den omhändertagne] blir därför omhändertagen enligt LOB då han inte kan ta hand om sig själv.

I ärendet anges att grunden för ingripandet, förutom att den intagne inte kan ta hand om sig själv, var att den omhändertagne utgör en fara för sig själv och andra.

I ett annat fall framgår följande av händelsetexten:

[Den omhändertagne] påträffas av patrullen på stortorget där han sitter utanför pressbyrån. Han är påtagligt berusad och har stora problem med att gå och prata. [Den omhändertagne] var under hela transporten lugn och hade ett bra bemötande till polispatrullen.

Under ingripandegrund har det angetts att den omhändertagne inte kan ta hand om sig själv, och dessutom att han utgör en fara för sig själv eller annan.

I ett fall saknades grund för ingripandet.

JO:s medarbetare uppmärksammade även några fall där polisen överlämnat omhändertagna till närstående. I ett av fallen hade omhändertagandet skett direkt utanför personens bostad. När polispatrullen fick klart för sig att personen bodde i huset och att sambon var hemma hävdades omhändertagandet direkt. Av dokumentationen framgick emellertid att omhändertagandet hade pågått under nästan två timmar.

I ett antal fall uppmärksammade JO:s medarbetare att det var angivet att manlig personal närvarat när omhändertagna kvinnor hade avvisiterats.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen. I samtalet med företrädarna för arresten Varberg kom huvudsakligen följande fram.

Bemanning och personalens kompetens

Företrädarna för arresten uppgav att Polismyndigheten utbildar en av Avarns väktare under tre dagar innan han eller hon börjar tjänstgöra i arresten. Utbildningen i det ”rena” arrestarbetet omfattar en dag och det är egentligen alldeles för lite. Den nyanställda stationsadministratören har mångårig erfarenhet av arbete bl.a. inom kriminalvården och det innebär ett positivt tillskott. Polismyndigheten har äskat medel för att kunna anställa ytterligare tre stationsadministratörer.

Företrädarna för arresten uppgav att de försökt vara tydliga med att det inte finns en regel om att det måste vara minst fyra intagna i arresten för att det ska vara möjligt att kalla in en extra arrestvakt. Stationsbefälen har möjlighet att kalla in extrapersonal när de bedömer att det finns ett behov. Det kan finnas skäl att påminna personalen om detta. Ambitionen är att det alltid ska vara två personer i tjänst under dag- och kvällstid. Nattetid är det som regel tillräckligt med en arrestvakt som assisteras av stationsbefälet.

Det kan uppstå situationer när Avarn har svårt att med kort varsel kalla in en arrestvakt för tjänstgöring. Det sker en särskild schemaläggning av sommar-

månaderna för att säkerställa att arresten är bemannad med två arrestvakter under dag- och kvällstid.

Stationsbefälen har som rutin att gå ut i arresten och hälsa på personalen när de går på och av sina arbetspass. Gruppchefen för stationsbefälen uppgav att även han har för vana att gå ut i arrestlokalen när han tjänstgör.

Den fysiska miljön

Enligt företrädarna för arresten försöker Polismyndigheten att åtgärda fel och brister så snart de uppmärksammas. Det kan t.ex. handla om att omedelbart ta bort klotter.

Med anledning av den planerade renoveringen av arresten, uppgav företrädare för arresten att Polismyndigheten ännu inte beslutat hur många tillnyktrings- respektive anhållningsceller arresten ska ha. Det finns förhoppningar om att det nuvarande förhörsrummet ska kunna byggas om till ytterligare en anhållningscell. Arresten har problem med ventilationen och på sommaren kan det bli väldigt varmt i arrestvakternas kontor. I samband med ombyggnationen kommer bl.a. ventilationen att ses över.

Företrädarna för arresten uppgav att det är möjligt att se ner på rastgården från bl.a. ett kopieringsrum. De framhöll samtidigt att allmänheten aldrig vistas där.

Enligt företrädare för arresten lämnas en person aldrig utan tillsyn i väntarresten. Den som står utanför dörren kan öppna den direkt om det finns ett behov. Stationsbefälen har fått en instruktion om att utrymmet bara ska användas som ett "väntrum" om den intagne inte kan sättas in direkt i en cell.

Intagna som är placerade i cell 10 ges möjlighet att tvätta händerna på den toalett som finns i korridoren.

Säkerhetsbedömning

Företrädarna för arresten uppgav att de inte reflekterat över att även arrestvakterna kan ha ett behov av tillgång till säkerhetsbedömningarna. Det finns inte något skäl mot att ge även dem tillgång till blanketterna, och de kommer att se över rutinen i denna del. Enligt uppgifter från UC Öst är ambitionen att från och med i höst kommer samtliga frihetsberövanden att registreras i DAF.

Information om rättigheter

Enligt företrädarna för arresten informeras de intagna muntligen om rutinerna i arresten när det sätts in i cellen. Det finns inte någon rutin för ytterligare informationsgivning eller att tillfråga den intagne om han eller hon t.ex. vill sköta sin personliga hygien. Utgångspunkten är att den intagne som vill sköta sin hygien själv måste fråga om möjligheterna till det. Det kan finnas skäl att se över denna rutin i syfte att arrestpersonalen i större utsträckning ska tillfråga den intagne om han eller hon vill borsta tänderna m.m.

Tillsyn av de intagna

Rutinen att stationsbefälet ska informeras om en intagen avstår från erbjudna måltider infördes efter ett dödsfall i häktet Sollentuna. Det är antagligen en nationell rutin. Arrestvakterna ska inte gå in i cellen vid varje tillsynstillfälle. Utgångspunkten är att de bara ska gå in i cellen om de inte med säkerhet kan avgöra om den intagne andas.

Personalens bemötande av de intagna

Företrädarna för arresten framhöll att de intagna får låna skor och jacka när det ska gå ut på rastgården. Det medför praktiska svårigheter om Polismyndigheten även måste tillhandahålla skor som de intagna kan ha inne i arresten. För närvarande saknar arresten möjlighet att förvara låneskor.

Ett omhändertagande av intagnas glasögon föregås av en individuell bedömning. Om det finns en risk för att en intagen skadar sig på glasögonen omhändertas de. I de fall där det är helt uppenbart att det inte finns en risk för självskadande handlingar, kan de intagna få behålla glasögonen i cellen.

Omhändertagande av personer för berusning

Enligt företrädarna för arresten är det inte möjligt att i DAF registrera vem eller vilka som närvarat när exempelvis en omhändertagen kvinna tagit av sig sina kläder. Manliga tjänstemän är aldrig med och observerar när omhändertagna kvinnor tar av sig kläderna. De tjänstemän som registreras som närvarande i DAF är de som är varit med när omhändertagen egendom kontrolleras och registreras.

Inspektionen avslutades.

Uppgifter som har hämtats in efter inspektionen

Efter inspektionen har gruppchefen för stationsbefälen uppgett att han beslutat att lamparmaturerna på rastgården ska tas bort. Vid en kontroll med den polis som beslutat att omhänderta en person utanför sin bostad har han uppskattat att omhändertagandet pågick i 15 minuter.

Protokollförare vid inspektionen var Lars Olsson.

Justeras 2020-06-10

Karl Lorentzon

Uttalanden av JO Per Lennerbrant

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden:

Allmänt om arresten Varberg

Jag har tidigare uttalat mig om vikten av att frihetsberövade placeras i celler som håller en acceptabel hygienisk standard och som inte är nedklottrade (se mitt uttalande i JO:s protokoll s. 9, dnr O 47-2019). Utifrån den beskrivning som lämnas i protokollet och de bilder från arresten Varberg som jag tagit del av, kan jag konstatera att arrestlokalerna uppfyller de krav som rimligen kan ställas.

Det är inte ovanligt att frihetsberövade som tas in i arresten är i ett fysiskt eller psykiskt dåligt skick. Ansvaret för de intagna i arresten ligger som regel på ett stationsbefäl. Arrestvakterna har dock ett stort ansvar att bl.a. genom en korrekt utförd tillsyn försäkra sig om att de intagna inte kommer till skada under sin vistelse i arresten. Vid utförandet av sina arbetsuppgifter kan arrestvakterna ställas inför mer eller mindre svåra situationer, där de behöver stöd av stationsbefälet. Vidare behöver stationsbefälet ha en god kunskap om situationen i arresten för att kunna fatta korrekta beslut angående de intagna. Det kan t.ex. handla om beslut att ändra tillsynsfrekvensen, tillkalla läkare eller försätta omhändertagna på fri fot. En välfungerande arrest kräver därför att det finns ett bra samarbete mellan stationsbefälen och arrestvakterna.

I de samtal som mina medarbetare hade med personal i arresten Varberg har det kommit fram att det finns en nära kontakt mellan arrestvakterna och stationsbefälen. I det här sammanhanget vill jag särskilt framhålla stationsbefälens rutin att gå ut och informera sig om läget i arresten såväl när de går på som av sina pass. På så sätt ges goda förutsättningar för den kommunikation mellan stationsbefälet och arrestvakterna som enligt min mening är nödvändig för att skapa en trygg och säker miljö för de intagna.

En viktig del i säkerhetsarbetet kring de intagna är den säkerhetsbedömning som alltid ska ske när en person tas in i arresten. Bedömningen läggs till grund för bl.a. ett beslut om med vilken frekvens den intagne ska ses till. Av protokollet framgår att de granskade säkerhetsbedömningarna är korrekt ifyllda och att det regelmässigt har skett omprövningar av de inledande bedömningarna. Om det har skett en förändring av tillsynsfrekvensen har det som regel även angetts skäl för detta.

Det beskrivna visar att blanketten för säkerhetsbedömningen används på ett korrekt sätt. Blanketten med säkerhetsbedömningen innehåller även uppgifter som arrestvakterna har behov av. Av den anledningen är det positivt att företrädare för arresten uppgett att även arrestvakterna i fortsättningen kommer att få del av säkerhetsbedömningarna. Därmed minskar riskerna för att viktig information, t.ex. om beslut om ändrad tillsynsfrekvens går förlorad. Jag kan

konstatera att granskningen av tillsynsbladen visar att tillsynen har utförts i enlighet med beslutad tillsynsfrekvens. Vidare framgår att tillsynen som regel har dokumenterats på ett utförligt sätt.

Den sammantagna bilden av det ovan redovisade är att arresten Varberg fungerar väl. Jag vill dock ändå göra vissa påpekanden där det kan ske förbättringar.

Den fysiska miljön

Det finns långtgående planer på en ombyggnation av arresten Varberg. I samband med det bör Polismyndigheten se över inredningen i anhållningscellerna för att minska risken för självskadande handlingar. Jag tänker bl.a. på att det i en av cellerna finns en smal glipa mellan den fasta inredningen och väggen. Vidare finns det ett öppet utrymme under britsen i cell nummer 10. Det är utrymmen som kan användas för att t.ex. fästa hängsnaror.

Vidare bör Polismyndigheten se över möjligheten att förse cellfönstren med anordningar som gör det möjligt att reglera inflödet av dagsljus. Det finns även skäl att undersöka vilka åtgärder som kan vidtas för att det ska vara möjligt att se ut genom fönstren i samtliga anhållningsceller. Slutligen kan det uppfattas som integritetskränkande att det är möjligt att se in på arrestens rastgård från omkringliggande kontor. Även om enbart polispersonal har tillgång till dessa utrymmen, bör det vidtas åtgärder för att det inte ska vara möjligt att iakttä intagna när de vistas utomhus.

Möjligheten att sköta sin personliga hygien

I samtal med mina medarbetare uppgav en intagen att han inte hade erbjudits möjlighet att borsta tänderna och raka sig. Av den anledningen vill jag framhålla att en intagen – enligt huvudregeln – ska ha möjlighet att dagligen sköta sin personliga hygien och få nödvändig utrustning för detta ändamål. Med nödvändig utrustning avses exempelvis handduk, tandborste, tandkräm, tvål, schampo, deodorant, rakartiklar och menstruationsskydd (3 kap. 2 § Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisarrest, PMFS 2015:7, FAP 102-1, och det allmänna rådet till bestämmelsen).

Vid den avslutande genomgången uppgav företrädare för arresten att det kan finnas skäl att införa en rutin som innebär att arrestpersonalen dagligen ska erbjuda de intagna möjlighet att bl.a. sköta sin personliga hygien och komma ut på rastgården. Det framstår som en rimlig åtgärd. Det är inte ovanligt att personer som är intagna i en arrest saknar tidigare erfarenhet av att vara frihetsberövade. Även om de informeras om sina rättigheter när de tas in i arresten, kan situationen vara så pass omtumlande att de har svårt att ta till sig informationen och därmed ta tillvara sina rättigheter. Av detta skäl kan det finnas anledning att personalen vid behov påminner de intagna om vilka rättigheter de har under tiden de vistas i arresten.

Bemötande av de intagna

Vid inspektionen kom det fram att det förekommer att intagna är barfota eller i strumplästen under tiden i arresten. Av den anledningen vill jag erinra om att en intagen vid behov ska förses med bl.a. skor (3 kap. 3 § PMFS 2015:7, FAP 102-1). Det innebär att om Polismyndigheten gör bedömningen att en intagen av t.ex. säkerhetsskäl inte får behålla sina skor under vistelsen i arresten ska myndigheten förse den intagne med skor. Att den intagne slipper gå utan skor när han eller hon befinner sig i de allmänna utrymmena i en arrest – t.ex. toaletten – är en viktig del för att den intagne ska kunna upprätthålla sin värdighet.

Det förekommer att Polismyndigheten omhändertar frihetsberövades glasögon när de tas in i arresten Varberg. Enligt företrädare för arresten sker det alltid en bedömning i det enskilda fallet om den intagne ska få behålla glasögonen. Eftersom ett omhändertagande som skedde i arresten motiverades med att glasögonen utgör ett värdeföremål, vill jag framhålla att ett innehav av glasögon bara får nekas om Polismyndigheten gör bedömningen att det kan äventyra ordningen eller säkerheten (2 kap. 11 § häkteslagen).

Jag har nyligen uttalat att vid bedömning av om en intagen ska få behålla sina glasögon måste myndigheten ta hänsyn till att en person som regel behöver glasögonen för att klara sin dagliga livsföring. Glasögonen kan därmed ha en viktig funktion för att den intagne ska kunna upprätthålla sin värdighet under vistelsen i arresten. Om Polismyndigheten beslutar att en intagen av säkerhetsskäl inte får inneha glasögonen, måste myndigheten därefter göra en kontinuerlig prövning av om skälen för att neka innehavet kvarstår. Syftet med en sådan ordning är att den intagne inte ska behöva vara utan sina glasögon en längre tid än vad som är absolut nödvändigt (se mitt uttalande i protokollet efter inspektionen av arresten Borås, dnr O 1-2020).

Omhändertagande av personer för berusning

Jag har tagit del av ett antal ärenden från Polismyndighetens digitala arrestförteckning (DAF). I DAF ska de ingripande poliserna bl.a. lämna en beskrivning av vilka omständigheter som har föregått omhändertagandet. Jag kan konstatera att mina medarbetare vid granskningen av ärendena fann att beskrivningarna som regel är utförliga, och att det därmed är möjligt att förstå varför ingripandet har skett.

I DAF ska det anges vilka tjänstemän som närvarat vid avvisiteringen. Det är inte möjligt att särskilt ange vem som närvarat när en omhändertagen fått ta av sig vissa klädesplagg. Vid inspektionen uppmärksammades att dokumentationen därmed ger den felaktiga bilden att manliga tjänstemän närvarat när kvinnliga omhändertagna fått ta av sig exempelvis BH. En avvisitering kan upplevas som integritetskränkande, och därför är det viktigt att dokumentationen är rättvisande. Av den anledningen bör Polismyndigheten undersöka vilka åtgärder som kan vidtas för att dokumentationen i DAF på ett bättre sätt ska spegla de åtgärder som vidtas vid ett omhändertagande.

Ingripandegrunder i den digitala arrestförteckningen

Av dokumentationen i DAF ska det framgå på vilken grund ingripandet har skett. När det gäller berusade personer finns det tre grunder – utformade som standardtexter – med stöd av vilka ett omhändertagande kan ske. I DAF är det uttryckt som (1) kan ej ta hand om sig själv, (2) antas utgöra en fara för sig själv, eller (3) utgör en fara för annan. Jag noterar att samma alternativ fanns i den blankett som Polismyndigheten tidigare använde (Protokoll/beslut ingripande över tvångsåtgärder enligt PL/LOB, RPS 101:1 2015-03-17/4). I stora delar överensstämmer dessa tre grunder med 1 § lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. Lagtexten skiljer sig dock på en väsentlig punkt från de alternativ som finns i DAF.

Enligt lagtexten kan en person omhändertas om han eller hon ”annars utgör en fara för sig själv”. Ett omhändertagande får alltså bara ske i de fall en polisman kan konstatera att det finns en sådan konkret fara. I DAF är det i stället uttryckt som att personen kan *antas* utgöra en fara för sig själv. Det är fråga om ett lägre ställt krav än vad som följer av lagtexten. Det bör framhållas att i förarbetena till bestämmelsen anges bl.a. följande:

Om vederbörande inte är vad man brukar kalla redlost berusad dvs. ur stånd att ta värd om sig själv – krävs det att han kan antas utgöra en fara för sig själv eller annan, t.ex. i trafiksammanhang. För att det skall kunna konstateras måste berusningen framgå på ett påtagligt sätt såsom exempelvis genom att personen saknar förmåga att behärska sina kroppsrörelser (prop. 1975/76:113 s. 123).

Genom att begreppet ”antas” används i förarbetena skulle det kunna tolkas som att omhändertagande även kan ske i fall där det inte står klart att den berusade utgör en fara för sig själv eller någon annan. Det är dock bara i de situationer som anges i lagtexten som ett omhändertagande kan ske. För att förhindra att omhändertagande sker i andra situationer än vad lagstiftaren avsett är det viktigt att DAF korrekt återspeglar lagtexten. Polismyndigheten bör vidta lämpliga åtgärder för att uppnå detta.

De iakttagelser som redovisas i protokollet föranleder inte några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

2020-06-10

Per Lennerbrant